

Голові разової спеціалізованої вченої ради із захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, доктору політичних наук, професору кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ПОТАР Наталії Юріївні

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, професора, професора кафедри соціогуманітарних технологій Луцького національного технічного університету Малиновського Валентина Ярославовича на дисертаційну роботу Сабадаш Наталії Володимирівни на тему «Гуманітарна політика територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 – «Політологія»

Актуальність теми дослідження

Децентралізація влади в Україні зумовила суттєву трансформацію системи публічного управління та ролі територіальних громад (далі – ТГ) як ключових акторів реалізації державної гуманітарної політики. Передача повноважень на місцевий рівень актуалізувала проблему ефективного поєднання політичних рішень, інституційної спроможності та ресурсного забезпечення ТГ у сфері освіти, культури, соціального захисту, охорони здоров'я, молоді та формування національної ідентичності.

В умовах російсько-української війни гуманітарна політика набуває виразного політико-безпекового значення, виступаючи важливим інструментом забезпечення суспільної стійкості, консолідації та легітимації публічної влади на місцевому рівні.

Водночас відсутність цілісного політологічного осмислення механізмів формування та реалізації гуманітарної політики ТГ в умовах децентралізації зумовлює необхідність комплексного дослідження цієї проблематики, що визначає актуальність теми дисертації та її науково-практичну значущість.

Зважаючи на сказане можна констатувати, що тема дисертаційного дослідження Сабадаш Н. В., поставлені мета і завдання є актуальними, відповідають викликам сучасного етапу еволюції місцевого самоврядування, оскільки стосуються низки ключових питань гуманітарної діяльності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб в умовах децентралізації влади.

Наукова новизна та практична цінність дисертації

Наукова новизна дисертації полягає у комплексному політологічному дослідженні гуманітарної політики ТГ в умовах децентралізації влади та воєнного стану в Україні, а також у вдосконаленні її теоретичних і прикладних засад.

Основні наукові результати полягають у такому:

1) уперше здійснено цілісний аналіз реалізації гуманітарної політики на рівні ТГ у 2014–2024 рр. в умовах децентралізації та дії воєнного стану; обґрунтовано її посилення як складової національної безпеки; розкрито трансформацію ролі ТГ як політичних акторів у гуманітарній сфері; запропоновано авторське визначення гуманітарної політики як системи політичних та управлінських заходів щодо забезпечення прав людини, соціальної справедливості та національної ідентичності;

2) удосконалено підходи до аналізу інституційного забезпечення гуманітарної політики та механізми взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства;

3) набули подальшого розвитку положення про роль ТГ у забезпеченні суспільної стійкості та трактування гуманітарної політики як елемента політики національної безпеки.

Практична цінність полягає у можливості використання результатів дослідження для вдосконалення механізмів реалізації гуманітарної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях, зокрема при розробленні програм в освітній, культурній, соціальній, молодіжній, ветеранській сферах.

Окремі положення можуть бути використані органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади, а також у навчальному процесі підготовки фахівців з політології та публічного управління.

Обґрунтованість положень і висновків, сформульованих у дисертації

Наукові положення, розроблені методичні підходи та рекомендації, що містяться у дисертації, є обґрунтованими. Виконане дослідження ґрунтується на широкому аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, застосуванні відповідних методів дослідження. Основні положення, які містять наукову новизну, базуються на чинних законодавчих та нормативно-правових актах, документах органів місцевого самоврядування, зокрема Чернівецької області.

Обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації забезпечується застосуванням комплексу взаємодоповнюючих

загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема системного, порівняльного підходів, а також методів контент-аналізу, дискурс-аналізу та кейс-стаді, що дало змогу всебічно дослідити предмет дисертації.

Емпіричну основу роботи становлять чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, аналітичні матеріали державних органів та органів місцевого самоврядування, статистичні дані, а також практичний досвід реалізації гуманітарної політики на національному, регіональному та локальному рівнях (зокрема на прикладі ТГ Чернівецької області).

Достовірність отриманих результатів підтверджується їх логічною послідовністю, внутрішньою узгодженістю, відповідністю сучасним науковим підходам у галузі політології, а також апробацією основних положень дисертації у наукових публікаціях і доповідях на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Структура дисертаційної роботи, що складається з чотирьох розділів, визначається її метою і спрямована на вирішення поставлених у роботі завдань відповідно до логіки їх взаємозв'язку. Кількість завдань є цілком достатньою для досягнення мети. Розв'язання кожного поставленого завдання отримало науковий результат різного ступеня новизни: уперше, удосконалено, набуло подальшого розвитку.

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження гуманітарної політики» обґрунтовано використання неінституціонального підходу, а також методів дискурс-аналізу, контент-аналізу і кейс-стаді. Узагальнено наукові підходи, законодавчу, нормативно-правову базу та джерела, що дало змогу визначити рівень дослідженості проблематики та виявити наукові прогалини.

Другий розділ «Сучасний стан гуманітарної політики в Україні» присвячено аналізу сучасного стану гуманітарної політики в Україні, її законодавчого і нормативно-правового та інституційного забезпечення, а також особливостей реалізації на рівні ТГ. Окрему увагу приділено ключовим напрямам гуманітарної політики в умовах дії воєнного стану, зокрема захисту прав людини, наданню гуманітарної допомоги та підтримці вразливих груп населення.

У третьому розділі «Впровадження європейських принципів до формування та реалізації гуманітарної політики в Україні» досліджено можливості адаптації європейського досвіду децентралізації та гуманітарної політики до українських умов. Проаналізовано моделі децентралізації в країнах ЄС та окреслено напрями європеїзації гуманітарної політики України в умовах війни.

Четвертий розділ «Особливості реалізації гуманітарної політики в територіальних громадах (на прикладі Чернівецької області)» присвячено

аналізу реалізації гуманітарної політики ТГ Чернівецької області. Досліджено практичні механізми її реалізації, стратегічні документи та місцеві програми, а також вплив децентралізації на доступність публічних послуг і фінансову спроможність ТГ. Окремо проаналізовано етнонаціональний аспект, транскордонне співробітництво та зміни у період 2014–2025 років. За результатами визначено ключові проблеми та напрями удосконалення гуманітарної політики. Запропоновано науково-практичні рекомендації щодо її вдосконалення на національному, регіональному та локальному рівнях, які частково впроваджено у практику місцевого самоврядування.

У загальних висновках представлено та охарактеризовано результати здійсненого дослідження, обґрунтовано сутність питань, які досліджувалися. Зокрема наголошено, що децентралізація влади посилила роль ТГ у реалізації гуманітарної політики, однак її ефективність обмежується ресурсними, кадровими та інституційними проблемами. В умовах воєнного стану гуманітарна політика набула безпекового виміру та спрямована на забезпечення соціальної стійкості й підтримку вразливих груп населення. Виявлено потребу у вдосконаленні координації, стратегічного планування та міжсекторальної взаємодії. Запропоновані рекомендації спрямовані на підвищення ефективності гуманітарної політики та зміцнення спроможності ТГ.

Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації здійснено з дотриманням вимог.

Повнота викладення положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечена відповідним обсягом наукових джерел, дотичних прямо чи опосередковано до проблематики дослідження. Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційного дослідження повною мірою відображені в опублікованих працях авторки. Зокрема, в одноосібному розділі колективної монографії, одній статті (у співавторстві) у періодичному науковому виданні, проіндексованому у наукометричній базі даних Scopus, чотирьох наукових статтях (із них 3 – у співавторстві), опублікованих у фахових виданнях України (категорія «Б») та 4 статтях (із них 3 – у співавторстві), які додатково відображають наукові результати дисертації. Також, наукові розробки дисертантки апробовані на п'яти міжнародних конференціях.

Вимоги п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 щодо кількості наукових публікацій, які розкривають основний зміст дисертації у спеціалізованих виданнях, дисертанткою виконано. Наукові результати, що викладені у дисертації та публікаціях, одержані нею самостійно та повною мірою відображають основні результати та наукову новизну дослідження. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають здобувачці право публічного захисту дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи дисертаційну роботу в цілому позитивно та визнаючи достатньо високий рівень розробки теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій, а також належну обґрунтованість наукових висновків і пропозицій, слід водночас зазначити наявність окремих дискусійних положень і зауважень.

Зокрема, з огляду на предмет дослідження, у першому розділі доцільно було б, поряд з аналізом процесу децентралізації в Україні, приділити більше уваги теорії гуманітарної політики як самостійному науковому напрямку.

У підрозділі 2.1. констатується відсутність «єдиного концептуального закону про гуманітарну політику» (с. 63), що закономірно викликає питання щодо доцільності та можливості його прийняття з урахуванням багатогранності гуманітарної сфери.

У підрозділі 2.2. до переліку державних органів, що здійснюють управлінські завдання у гуманітарній сфері (с. 77), після Кабінету Міністрів України доцільно додати «міністерства та інші центральні органи виконавчої влади», а також більш чітко окреслити роль Президента України у формуванні державної політики у гуманітарній сфері в умовах парламентсько-президентської республіки.

З метою підвищення теоретичної визначеності дослідження, на початку підрозділу 3.2. доцільно було подати чітке авторське визначення поняття «європеїзація гуманітарної політики України». Це б сприяло кращому розумінню його змісту та забезпечило концептуальну цілісність викладу.

Підрозділ 4.1. містить значний матеріал щодо проблемних ситуацій, які виникали у процесі об'єднання ТГ та укрупнення районів у Чернівецькій області в межах реформи децентралізації. Разом із тим, доцільним було більш детально розкрити причинно-наслідкові зв'язки виникнення окремих конфліктів та можливі управлінські підходи до їх подолання. Зокрема, при аналізі ситуацій у Дністровському районі (Мамалигівська ТГ, села Коровія і Круп'янське, с. 158–159) варто ширше висвітлити застосовані інструменти

діалогу та медіації, такі як громадські слухання та погоджувальні процедури, що використовувалися органами влади для врегулювання конфліктів.

У підрозділі 4.2. згадується історично сформований феномен «буковинізму» (с. 190), однак відсутність у тексті його концептуалізації (визначення, ознак, функцій) дещо знижує аналітичну цінність відповідного фрагмента. Доцільно було б не лише окреслити зміст цього поняття, а й показати його вплив на формування регіональних особливостей гуманітарної політики.

Окремо слід звернути увагу на наявність окремих мовних, стилістичних і технічних недоліків. Зокрема, у тексті трапляються стилістично невдалі конструкції, повтори, а також поодинокі орфографічні помилки. Доцільно також забезпечити стильову єдність і послідовність у використанні термінології, зокрема щодо вживання понять «громада» і «територіальна громада», «напрямки» і «напрями».

Водночас зазначені недоліки не мають принципового характеру і суттєво не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи. У цілому вона є завершеним, самостійним і ґрунтовним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні, у якому отримано нові науково обґрунтовані теоретико-методологічні результати, що мають важливе значення для розвитку політичної теорії.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Сабадаш Наталії Володимирівни «Гуманітарна політика територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія», виконана на належному науковому рівні та є завершеною науковою працею. Дисертація містить наукову новизну та має практичну цінність. Структура та зміст дисертаційної роботи повною мірою розкривають тему наукового дослідження та відповідають заявленій спеціальності. Отримані результати є науково обґрунтованими, логічно викладеними та повною мірою відповідають темі дисертації і поставленим науковим завданням. Основні результати дисертації пройшли належну апробацію та відображені у наукових публікаціях здобувачки, що відповідають установленим вимогам. Здобувачка виявила належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності та здатність до самостійного проведення наукових досліджень.

Дисертаційна робота Сабадаш Наталії Володимирівни відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри соціогуманітарних
технологій Луцького національного
технічного університету

В. Я. МАЛИНОВСЬКИЙ

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Учений секретар
ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
професор Алла ЗЕМКО